FENOMENE SEMIOZICE ÎN DISCURSUL ESEISTIC *LOGICA IDEILOR VAGI*. ANALIZĂ TEXTUALĂ

Semiosic Phenomena in the Essaystic Discourse. The Logic of Vague Ideas. Textual Analysis.

Luminiţa CHIOREAN[1]

Abstract

In reading Stanescu's essay, we used textual semiosis (Carmen Vlad, 2000). In the spirit of a new order in the analysis of discourse in the essays, we chose the linguistic and semiotic codes. The semiosic model applied to the essay *The Logic of Vague Ideas / Logica ideilor vagi* confirms the architecture of discourse in the essay. Nevertheless: there is a bi-univocal relation between the nature of the interpreter and the discursive stages or reason, therefore: the emotional interpreter is the equivalent of textuality (Vlad); the dynamic interpreters correspond to the essayistic rationality (in the demonstration or the experiment) and the final (logic) interpreter "archives" the textual meaning. We remind only a few of the observations made in the analysis of the essayistic discourse as a semiosic process (Peirce, Vlad): (1) The R-text was played as a discursive support for the interpreters, by this signifying function mediating the relation between the object and the interpreter (immediate object = idea of real, here: the word; dynamic object = real, here: poetic metalanguage); in Stanescu's essay, (2) Ii1 = the word defined by the lexemes „understood" and „well-understood"; (3) Id1="the understanding" corresponds to the proper meaning, to denotation, and the „well-understood" to the named object (thing), to connotation. (4) the lexemes support, co-textually and contextually, mainly the metaphorical nature of the word, etc. As a conclusion, the logic interpreter confirms the metalanguage on each level: [1] metaword, [2] metalanguage, [3] metapoetic language (metatext).

Keywords: textual semiosis; discours essayistique; emotional/ dynamic/ final(logic) interpreters; R-text.

Organizarea logică a ştiinţelor particulare, cum este şi literatura, cu toate genurile, este avertizată şi pregătită de un proces de matematizare [cf Marcus], pe de o parte, şi de generalizare a exegezei semiotice [cf Peirce, Eco, filosofia culturii etc.], pe de altă parte. În abordarea semiotică a discursului eseistic, optând pentru *semioza textuală* [cf Vlad, 2000], propunând ca obiectiv codul *semiotic şi lingvistic* .

1. *„Lingvistica textuală serveşte fenomenul estetic"...*

Prin demonstrarea arhitecturii discursive a eseului [Chiorean, 2006: II, 92-182], exemplificat prin discursul stănescian, am susţinut *natura relaţională a sensului textual-discursiv* [cf Vlad, 2000: 43-57]. Discursul eseistic relevă cel mai bine *dimensiunea hermeneutică a sensului* [cf Coşeriu], deci *„natura procesuală, interpretativă, deschisă a sensului"* [Vlad, 2000: 46], receptarea, interpretările sensului nefiind altceva decât: „[...] *a răspunde acelor[...] provocări ale textului, care, desfăşurate pe parcursul său, se instituie prin* ***relaţii semnice de natură semantico-pragmatică şi configurativ-discursivă*** [s.n]**"** [Vlad, 2000: 57]

În analiza textuală şi discutarea sensului eseistic am preferat *macrotextul eseistic stănescian*; prin urmare din cele peste 200 eseuri am reţinut doar textele ocurente cu estetismul poetic, dintre care multe se găsesc în clasificarea titlurilor-paradox, metonimice,

[1] Assoc. Prof. PhD., *Petru Maior* University, Târgu-Mureş

BDD-A2868 © 2013 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:24 UTC)

interferenţe, tematice, ale amănuntului semnificativ, şi în număr mai redus, de la unul la trei, în eseurile al căror titlu este sentenţios, stimulativ, interogativ, intertextual, metaforic, respectiv adnotativ (aprox. 110 eseuri). Semioza de tip textual sau receptarea şi interpretarea textuală a discursului eseistic presupune uzanţa modelului semiozic peircean, prin care orice raţionament se construieşte pe baza unei triade de simboluri [cf Peirce], relaţie recunoscută ca mecanism al procesului semiozic [*semiosis*[2]] descris ca: *„*[...] *acţiune sau influenţă, care este sau implică o cooperare a trei subiecţi*[3]*, adică un semn, obiectul său şi interpretantul său, această influenţă trirelaţională nefiind în nici un fel reductibilă la o acţiune între perechi"* [Peirce, 1990: 5.484]

Calitatea de ***semn*** comportă triada de elemente: *representamen, obiect, interpretant*. Indiferent de natura sa, semnul este triadic. ***Representamen***-ul substituie un obiect a cărui reprezentare este posibilă doar cu ajutorul interpretantului: *„Un semn, sau* ***representamen,*** *este ceva care ţine locul a ceva pentru cineva, în anumite privinţe sau în virtutea anumitor însuşiri. El se adresează cuiva, creând în mintea acestuia un semn echivalent, sau poate un semn mai dezvoltat. Semnul acesta pe care îl creează îl numesc* ***interpretantul*** *primului semn. Semnul ţine locul a ceva, anume al* ***obiectului*** *său. El ţine locul acestui obiect nu în toate privinţele, ci cu referire la un fel de idee*[4]*, pe care am numit-o uneori* ***fundamentul*** *representamen-ului"*[1990,Peirce/2.228:269/trad.Delia Marga] Ca element prim*, representamen*-ul este fundamentul semnului, fără a se raporta la obiectul său. *„El* [representamen-ul] *este vehiculul semnului. Semnul este un representamen care are prin definiţie (datorită terţităţii) un interpretant mental"* [Deledalle, 1985: 33] Dar la fel de bine pot exista situaţii în care representamen-ul nu este semn. Numai gândirea poate fi unicul mod de reprezentare. Al doilea element al semnului este ***obiectul***, nedefinindu-se obligatoriu ca lucru, eveniment, situaţie. Funcţionarea semnului presupune cunoaşterea de dinainte a obiectului (al cărui semn se vehiculează): *„Cuvântul* ***Semn*** *va fi folosit pentru a denota un obiect perceptibil, sau doar imaginabil, sau chiar neimaginabil într-un anume sens –* [...] *Dar pentru ca ceva să fie un semn trebuie „să reprezinte", cum se spune, altceva, numit obiectul său.*[...] *Dacă un semn este altceva decât obiectul său, trebuie să existe fie în gândire, fie în exprimare, o explicaţie sau un raţionament sau un context care să arate cum, după care sistem sau pentru care motiv semnul reprezintă obiectul sau ansamblul de obiecte pe care-l reprezintă. Semnul şi explicaţia luate împreună formează însă alt semn*[...]*Orice semn are, în fapt sau virtual, ceea ce putem numi un precept de explicaţie*[...] [1990, Peirce/ 2.230 : 269/trad. Delia Marga]. ***Interpretantul,*** cel de-al treilea element din triadă, este semnul sau clasa (câmpul) de semne prin care asociem semnul dinamic obiectului reprezentat (în conştiinţa locutorilor). Ar fi de preferat situaţia ideală în care interpretantul să fie echivalentul absolut (din categoria terţităţii) al representamen-ului (care prezintă în categoria primeităţii absolut şi complet obiectul aşa cum există în categoria secundităţii). Mintal, ar fi posibilă

---

[2] *Semiosis* = proces sau acţiune triadică sau trirelaţională (semn, obiect, interpretant). *Semiotica* = *„doctrina naturii esenţiale şi a varietăţilor fundamentale ale semiozelor posibile"*[Peirce, 5.489] sau „un discurs teoretic despre *semiosis*" [Eco, 1996: 248]

[3] *„**Un semn sau representamen** este un prim care întreţine cu un secund, numit **obiectul său**, o relaţie triadică atât de autentică, încât ea poate determina un terţ, numit **interpretantul său**, să întreţină cu obiectul său aceeaşi relaţie pe care o întreţine semnul însuşi cu acelaşi obiect."* [Peirce, 2.274]

[4] *„Trebuie să înţelegem aici <<Idee>> într-un sens oarecum platonic, foarte familiar limbajului de fiecare zi; am în vedere sensul în care spunem că un om sesizează ideea unui alt om; sensul în care spunem, atunci când un om îşi aminteşte la ce s-a gândit cândva în trecut, că el îşi aminteşte aceeaşi idee; şi în care spunem, atunci când un om continuă să se gândească la ceva – chiar şi numai o zecime de secundă, în măsura în care gândirea continuă să fie coerentă în acest interval de timp, adică să aibă un conţinut asemănător – că are aceeaşi idee şi nu o idee nouă în fiecare moment al intervalului de timp."* [1990, Peirce /2.228: 269-270- trad. Delia Marga]

BDD-A2868 © 2013 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:24 UTC)

relaţia semantică biunivocă la nivelul semnului – representamen, obiect, interpretant -, o sinonimie totală, ceea ce este exclus. La Peirce, ***interpretantul*** are un rol decisiv în procesul de semnificare.

Notă. Din procesul semiozic peircean mai reţinem aspectele:

- în practica semnului, există nu unul, ci două obiecte de referinţă: obiectul mediat sau dinamic [**Od**] (din afara semnului) şi obiectul imediat [**Oi**](din interiorul semnului);
- tot practica semiotică deconspiră existenţa a trei interpretanţi: interpretantul prim sau imediat [**Ii**], interpretantul efectiv sau dinamic [**Id**] şi interpretantul explicit sau final sau normal [**If**]. **Ii** mai este numit emoţional, **Id**, interpretantul energetic, iar **If**, logic.

Din observaţiile făcute, precum şi din analiza semnului, reţinem că:***„[...] orice abordare textologică trebuie efectuată din unghiul unui complex de relaţii triadice”*** [Vlad, 2000: 26] Subliniem că semioza textuală presupune o activitate fundamentată pe un complex de „relaţii triadice”.

(**A1**) Cu rol de *representamen* sau semn, funcţionează ***Textul*** sau *secvenţa textuală*, notată **R-TEXT**, implicat(ă), prin funcţia semnică, în medierea dintre *Obiect* şi *Interpretant*, celelalte două elemente implicate în semiosis. Fiind o expresie materială, representamen-ul poate fi un cuvânt sau un alt semn.

(**A2**) ***Funcţia semnică R-Text*** nu este un semn, ci un *sistem de co-semne* (fiecare semn angajează cel puţin o relaţie cu alt semn al altui text).

(**B1**) ***Lumea ca Obiect*, O-LUME** este acel *déja-vu* supus interpretărilor.

(**B2**) În semioză, **O-LUME** propune o înţelegere nuanţată între Obiect Mediat sau Dinamic[5], **Od**, numind ***realul*** din afara semnului, pe o parte, şi, pe de altă parte, Obiect Nemijlocit sau Imediat[6], **Oi**, ***ideea de real***, cum se sugerează în eseul *Sandaua lui Marc Aureliu* (discurs comentat în capitolul precedent), adică obiectul dinlăuntru (aceluiaşi) semn, ***firescul***, remarcă poetul: *„Inteligenţa unei posibile* ***logici a*** *realului* [Oi, n.n.] *nu trebuieşte confundată cu realul* [Od, n.n.] *, superior oricărei logici prin epos.[…] Interpretăm în chip semantic în traversarea semnului până la semnificat faptul că* ***natura, adică creatul, naşte logică****, iar niciodată logosul nu naşte creat.”* [1985, *Răzgândiri / Duct, sau despre răzgândire:* 189]

- Obiectul Dinamic [**Od**] poate fi un obiect ideal sau imaginar sau o stare a unei lumi posibile. Semnul se află permanent în relaţie cu obiectul [direct] şi un interpretant.

(**C1**) Orice „gând”, noţiune sau „imagine” produse ale unei inteligenţe umane prin locuirea, în baza unei topofilii, într-un R-TEXT aflat în relaţie cu O-LUME se referă la ***Interpretant***, cel de-al treilea element al procesului semiozic prin care înţelegem tot ceea ce transmite semnul. Este elementul activ, exemplar pentru grila de lectură, în receptare. Prezenţa interpretantului dinamic este motivată prin natura „intenţională” a limbajului [cf Coşeriu]. Existenţa Interpretantului, *„protagonist activ al interpretării”* [Eco, 1996: 250], este presupusă în cadrul unui proces de comunicare şi depinde de competenţele de lectură ale cititorului.

[5] Prin Obiectul Dinamic se înţelege un obiect dat sau o stare a lumii.

- [6] Obiectul Imediat se referă la semnificatul representamen-ului, care, în gândirea lui Peirce, poate fi tradus într-un interpretant, adică într-un alt representamen: „[...] **Cuvântul are o natură ulterioară.** La început a fost creatul şi abia după aceea increatul din care s-a născut creatul.” [Stănescu, *Duct, sau despre răzgândire*]

BDD-A2868 © 2013 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:24 UTC)

Pentru acest simbol, având ca punct de plecare modelul semiozic peircean în demonstrarea textului ca semn verbal complex, textologii [Deledalle, 1985; Oehler, 1985; Eco, 1992; Neţ, 1991; 2002; Vlad, 2000] au în vedere natura interpretantului „diversificat" în cele trei ipostaze deja amintite [**Ii, Id, If**]. Interpretantul poate fi (re)prezentat fie printr-o parafrază sau inferenţă sau un semn circumscris unui sistem de semne diferit celui lingvistic (exemplu: desenele lui Sorin Dumitrescu ce însoţesc poeme din trei volume stănesciene: *Epica Magna, Opere imperfecte* şi *Noduri şi semne*) sau un discurs ş.a.

(**C2**) În opera lui Ch. Sanders Peirce, **Ii**, fiind *„o abstracţie, constând într-o posibilitate",* numit de logician *„interpretant emoţional",* se pare că stăpâneşte semnificanţa ce rezonează între *„impresia de recunoaştere"*(*„feeling of recognition"*), percepţia semnului şi predispoziţia semnului spre semnificanţă, situaţie receptată sub denumirea unui interpretant „afectiv", „sugestiv" sau „perceptiv" [Deledalle, 1985: 34]. Aceeaşi intuiţie a interpretantului emoţional o are eseistul:

„*Feeling*[7]*-ul este una din stările de manifestare ale daimonului.*[1985, *Antimetafizica*: 147] În opinia lingvistei Carmen Vlad: *„**Ii** al unei semioze de tip textual corespunde capacităţii interpretului de a percepe natura textuală a unui semn – verbal - complex, adică de a realiza „impresiile" sau de a percepe sugestiile de comunicativitate, de referenţialitate şi de secvenţialitate. [...]* ***Ii*** *al semiozei de tip textual este, pentru noi, echivalentul textualităţii."* [2000: 30-31] În discursul eseistic stănescian, criteriul sau punctul de vedere, ca element al compoziţiei, poate determina noi semnificaţii ale subiectului (iniţial): *„Schimbându-mi din nou* ***sistemul de referinţă,*** *întrerup această comunicare cu dumneata, cititorule, până la o nouă deslușire."*[1985,*Răzgândiri/Duct, sau despre răzgândire*:189]

Pledăm astfel pentru rolul de stocare informaţională, „arhivarea" sensului textual la nivelul lui **Ii,** care se va disloca în textura discursului, situaţie pe care o vom comenta prin referire la eseul *Scrisori de dragoste sau înserare de seară* !

(**C3**) Dacă procesul interpretativ este declanşat de **Ii**, producerea şi aprofundarea interpretării vor fi posibilităţi ale **Id** şi **If**. Din punctul de vedere al lui **Id**, eseul este receptat ca eveniment actual unic, deci lectura eseistică se realizează abductiv, fiind îndeobşte o interpretare factuală: experienţa personală limitată contextual; cunoştinţe limitate; obiect imediat; inferenţă abductivă. Procesul semiozic specific arhitecturii discursului eseistic, reprezentat prin „colaborarea" seriei interpretanţilor dinamici $\mathbf{Id_1 \rightarrow Id_n}$, propune o lectură inductivă: cunoştinţe ale unei experienţe „co-laterale"; experienţa social-istorică; obiect direct [Od]; inferenţă inductivă - rezultat al unei lecturi intertextuale.

Subliniem că, fiind o interpretare factuală, **Id** se constituie într-o primă treaptă a interpretării semantice sau semioza prin care destinatarul „umple de sens" partea manifestă a unui text, în ordinea lui lineară de desfăşurare [cf Vlad, 2000: 40].

Mai mult: apreciem posibilitatea „senzorială", perceptivă a lui **Ii**, virtuţi ale interpretării creatoare, inferenţe-avertisment asupra genezei sensului textual (în eseul stănescian: sensul poetic; de referinţă: *Scrisori de dragoste...*)

(**C4**) Interpretantul final, **If**, variază în funcţie de raţionamentul implicat în procesul semiozic, astfel există: un $\mathbf{If_1}$ de tip abductiv, înscriind inferenţe ipotetice, un $\mathbf{If_2}$ inductiv şi $\mathbf{If_3}$ deductiv. Mai adăugăm că **If** se constituie în context exterior sau anterior necesar

[7] Grila de interpretare a eseului (aici, cel stănescian) am construit-o pe un câmp semantic „stelar" (sau al constelaţiei) ca o consecinţă a naturii lingvistice complexe: actor (actori) sau locutor (locutori), decor „evenimenţial" şi feeling (trăire, atmosferă).

BDD-A2868 © 2013 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:24 UTC)

pentru cunoaşterea interpretantului dinamic[**Id**]. **Ii, Id** şi **If** sunt interpretanţi deopotrivă de solicitaţi în decodarea textului sau lectura textuală. Interpretarea critică sau semiotică explică datorită căror raţiuni structurale textul poate reproduce aceste interpretări semantice sau altele, alternative [apud Vlad, 2000: 41]

(**C5**) În cazul unei imagini neexplicitate: *„*[...] *interpretantul este ceea ce semnul creează în interpretul său, determinându-i un sentiment sau o acţiune"* [Ochler, 1985 (ed Marcus): 62]. Când imaginea devine explicită, aceasta ia forma altor noi **R-TEXTE**, într-un circuit semiozic nou, într-o serie nelimitată teoretic [cf Peirce, 2.303], la care, cu certitudine, conştiinţa eseistică participă. Este situaţia prin care putem să explicăm construcţia sau arhitectura discursivă a eseului. Luând drept criteriu **relaţiile textuale**, observăm că lectura eseistică se realizează prin *abducţie*: ***„Abducţia este un proces inferenţial***[...]*, un procedeu*[...] *prin intermediul căruia, în semioză, devenim capabili să luăm decizii dificile atunci când urmărim instrucţiuni ambigue."* [Eco, 1996: 258]. *Instrucţiunile* ţin de competenţa lectorială. *Inferenţa* mai este exprimată şi prin calcul, ca variantă a procedeului urmat în procesul semiozic: ***„Inferenţa*** *e un calcul interpretativ graţie căruia se reconstruieşte un conţinut implicit prin formularea unor ipoteze, în condiţiile manifestării unei (oricărei) forme de incompletitudine sau de ambiguitate în produsul verbal textual, ce provoacă interpretări incerte."*[s.a.][Vlad,2000: 70]

Ca proces inferenţial opus deducţiei, *abducţia* se desfăşoară conform principiilor contextualităţii & intertextualităţii [cf Eco: „voiaj intertextual" < metadiscurs = o izotopie omogenă: univers categorial]. *Deducţia* are ca sursă logica propoziţională în codul căreia premisele calculului logic au fost asimilate „sensului literal" al enunţurilor. Concluziilor le corespund „subînţelesurile" vehiculate prin text la nivelul discursului.

Mecanismul inferenţial are ca finalitate modelul: deductiv, inductiv (probalistic) sau abductiv (analogic). Interpretarea abductivă verifică unul din modelele [cf Eco]:

- „modele la scară" – în sensul reproducerii obiectului reflectat;
- *„modele analogice"*–reproducerea structurii adevărate/sisteme de relaţii ale verbului original.

Modelele analogice devin criteriul (punctul de vedere) care generează semnificanţa în discursul eseistic: „[...] *modelele analogice reproduc obiectul original pe un suport diferit şi cu ajutorul unei reţele de relaţii diferite*"[Eco, 1996: 262]

În volumul *Textul aisberg* [2000], Carmen Vlad prezintă o riguroasă exegeză la dinamica sensului textual. Referitor la conceptul semiotic al reţelei tipurilor de *relaţii textuale*, sunt inventariate şi descrise relaţiile intra-, inter- şi extratextuale [cf Filmore], relaţia textuală şi transtextualitatea[8][cf Genette], intertextualitatea [cf Riffaterre] şi clasele interferente, prin care se admit categoriile relaţionale intertextuale[9], paratextuale; metatextuale[10], hipertextuale, adtextuale[11], arhitextuale [Vlad, 2000: 64]. Generarea sensului la nivelul relaţiilor cotextuale implicate în modelul codic se petrece prin operaţii gramaticale, la nivelul relaţiilor contextuale dinamizând modelul pragmatic, specific şi eseului, se face prin operaţii inferenţiale, iar la nivelul relaţiilor adtextuale, de asemenea întâlnite şi în discursul eseistic, relaţii ce impun modelul configurativ, prin operaţii

[8] Prin transtextualitate se înţelege „transcendenţa textuală a textului, tot ceea ce îl pune în relaţie evidentă sau secretă cu alte texte"[apud Vlad, 2000: 61]

[9] Relaţia intertextuală: „relaţia de coprezenţă între două sau mai multe texte"[Vlad, 2000: 61]

[10] Relaţia metatextuală: caz particular al metatextului!

[11] În interpretarea discursului eseistic vom avea în vedere efectul de prezenţă adtextuală, care se poate verifica prin: procedee (auto)reflexive, în cazul relaţiilor metatextuale; proximitate ori contiguitate, în cazul relaţiilor paratextuale; proiectivitate, în relaţiile intertextuale [cf Vlad, 2000: 64]

BDD-A2868 © 2013 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:24 UTC)

recurenţiale.[12] Referitor la **statutul funcţional al interpretanţilor, s**ubliniem că, fiind o interpretare factuală, interpretantul dinamic [**Id**] se constituie într-o primă treaptă a interpretării semantice. E semioza prin care destinatarul *„umple de sens"* partea manifestă a unui text, în ordinea lui lineară de desfăşurare [cf Vlad, 2000: 40]. Apreciem posibilitatea „senzorială", perceptivă a interpretantului imediat [**Ii**], virtuţi ale interpretării creatoare, inferenţe-avertisment asupra genezei sensului textual (în eseul stănescian: sensul poetic; text de referinţă: *Scrisori de dragoste...*)

2. Fenomene semiozice în discursul eseistic *Logica ideilor vagi*

Abordând modelul sistemic sau codic al relaţiilor textuale[cf Vlad, 2000: 84-85], am dispus de semioza textuală a eseului *Logica ideilor vagi*[1990: 94-100], textul care ne-a furnizat informaţiile necesare cercetării asupra compoziţiei genului eseistic [Chiorean, 2006: II, 92-182]. R-Textul eseistic îşi repartizează conţinutul pe 27 de secvenţe. Spre ilustrarea cu fidelitate a conţinutului eseistic, vom reda integral text-discursul stănescian.

I. *„Despre modul în care este scris acest eseu: a. nu există o tehnică a înregistrării ideilor în momentul lor culminant. Ideile sunt un mod de acţiune; b. contemplaţia este o formă postumă ideilor; c. actul scrisului este un act de rememorare, iar nu o acţiune, atunci când el se exercită în mod grav şi fundamental; d. ideile care vin în timpul scrisului sunt idei minore detestabile.*

II. *A-ţi exprima în mod coherent o idee sau un sistem de idei înseamnă a face întrucâtva experienţa infernului ...*
a. a avea senzaţia că înţelegi ceva şi a trăi acest lucru pe care-l înţelegi;
b. a uita în mod spontan ceea ce ai înţeles în secunda în care timpul înţelesului s-a consumat prin el însuşi;
c. a încerca să-ţi aduci aminte ceea ce ai înţeles – iată calvarul;
d. a reconstitui noţional ceea ce nu ţine de noţiune;
e. comunicarea nu are o natură noţională. Mă refer la comunicarea trăită, iar nu la cea înţeleasă, care este de natură noţională.

III. *Luăm drept criteriu viteza luminii (didactic, bineînţeles) sau mai precis degradarea vitezei luminii, pentru a putea înţelege rolul organelor (discontinui) în alcătuirea mai generală a cunoaşterii. Şi, şi a conştiinţei.*

IV. *Conştiinţa este independentă de organele de simţ. Organele de simţ nu a u rolul decât al unor antene sau, ca să facem o metaforă, ele nu sunt decât nişe coarne de cerb care împung aerul. Aerul împuns este un aer împuns. Dar aerul dintre coarnele cerbului, ce este el? Poate fi cunoscut, poate fi împuns? Cu alte cuvinte, poate fi dedus şi simţit?*

V. *De la 300 000 km/sec dacă degenerăm sau degradăm viteza luminii, între viteza a şi viteza b, receptăm prin ochi spectrul. Scăzând în continuare viteza luminii, nu mai receptăm nimic. Într-o oarecare viteză mult scăzută, între baremul f şi baremul g, receptăm mirosurile; scăzând în continuare viteza luminii, urmează un hiatus, după care între limita p şi limita o, receptăm gustul. Scăzând în continuare viteza, în lungime de undă lentă, după o pauză avem senzaţia sonoră, apoi o pauză, iarăşi, vibraţie, pauză şi în fine ondula oprită, antilumina absolută: pipăitul. Evident, senzaţia de căldură se intercalează undeva, în această scară de degradare a luminii.*

VI. *Tuturor acestor luări discontinui d e cunoaştere le corespund, în cazul omului, organe mai mult sau mai puţin bine structurate. În cazul vibraţiei şi al căldurii, precum şi în alte cazuri, cum ar fi cel al percepţiei vitezei – organe mai puţin formulate, difuze.*

VII. *În cazul uman realitatea e percepută prin organe cu legătură discontinuă în aparenţă, dar într-o exactă scară a degenerescenţei vitezei luminii.*

VIII. *Baudelaire mai întâi, mai apoi simboliştii, au resimţit acut, în pragul sentimentelor, absenţa unor organe structurate care să acopere hiatusul neînregistrat din degradarea luminii de la 300 000 km/sec. Ei au încercat să stabilească aşa-numitele corespondenţe între auz şi văz, miros şi gust etc. Intuiţia lor a fost genială, dar expresia primitivă. Evident că a existat metafora (de la începutul literaturii), dar acum, pentru prima oară s-a încercat transmutarea ei într-o idee de fond. În numitul sunet alb, cum ar spune tehnicienii electricităţii.*

IX. *Din acest punct de vedere, metafora, cuvântul nu au rolul comunicării, cât rolul de a compleni discontinuitatea de percepţie a structurii umane.*

X. *Înclinăm să credem că literatura îşi are la origine: a. încercarea de a acoperi zonele neînregistrate senzorial ale naturii; b. dorinţa de a supravieţui prin cuvinte, dedusă din neputinţa de a supravieţui în mod direct, prin sciziparitate; c. toate acestea, bineînţeles, în planul conştiinţei, adică în planul rupt de informaţia directă, oferită în planul care propulsează toate aceste informaţii în tendinţa unei cunoaşteri sferice anti- discontinui.*

XI. *Sentimentele pot fi interpretate ca forme vagi ale ideii sferice.*

XII. *Ideea este, sau se poate formula în acest sens, ca o structură dedusă din informaţiile organelor structurate.*

XIII. *Organele structurate şi informaţiile care sunt propulsate în conştiinţă dau naştere unei forme abstracte, structurate, şi anume noţiunii.*

[12] În interpretarea eseului stănescian din cap. IV al acestui volum am avut în vedere relaţiile adtextuale.

BDD-A2868 © 2013 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:24 UTC)

XIV. *Excesul de noţiune, neputinţa expresiei perfecte a noţiunii şi neputinţa structurii noţiunii de natură discontinuă, provenită din organele discontinui, atrag ideea sfericităţii şi, în planul sentimentelor, ea se reprezintă prin angoasă, prin faptul că sfericitatea realului nu este percepută continuu, datorită organelor reduse şi discontinui de informaţii provenite în conştiinţă de la organele de simţ.*
XV. *Ideile coherente au un caracter discontinuu. Logica în sensul ei aristotelic, dar şi logica matematică modernă au un caracter coherent, dar discontinuu. Ele folosesc noţiuni şi idei atât în structura lor, cât şi în ideile cu un caracter discontinuu, cărora dimensiunea de timp le este propice, dar nu şi aceea de spaţiu. Ea este ceea ce denumim abstracţie. Tot ceea ce are numai abscisa timpului, dar nu şi ordonata spaţiului, poate fi numit abstract.*
XVI. *Complinirea hiatusurilor, tradusă prin lipsa de informaţie în zona conştiinţei, care are drept abscisă şi ordonată noţiunea, pe de o parte, şi organele de simţ, pe de altă parte, se traduce prin sentiment.*
XVII. *Sentimentele nu au coherenţă şi nici structură. În schimb, pe parcursul lor, ele sunt continui. Ele sunt anti-noţionale iar, în schimb, în planul ideii ele reprezintă ideile vagi.*
XVIII. *Dacă în planul ideilor a este egal cu b, b egal cu c, deci a=c, în planul ideilor vagi a=b, a=c, dar c nu este egal cu b.*
XIX. *Spre diferenţă de idei, care au o absenţă absolută a spaţiului şi care au un timp de scurgere obiectiv, numărabil, ideile vagi sunt predominate de spaţiu, iar timpul lor este de natură interioară, este un semitimp.*
XX. *Necesitatea artei provine din rudimentaritatea fiziologiei umane. E o aspiraţie de evoluţie, dar în acelaşi timp e şi o limită.*
XXI. *Spre diferenţă de idei şi în special spre diferenţă de ideile matematice, exprimate prin număr, ideea vagă se exprimă prin metafora antinoţională şi în afara numărului.*
XXII. *Numărul reprezintă coherenţa absolută, generalizată sau putinţa de a fi generalizată în idee. Metafora de esenţă metalingvistică sau antimetalingvistică nu poate reprezenta nici un fel de număr, nu are caracterul numărului, iar prezenţa ei în conştiinţă este numai aceea a unei idei vagi.*
XXIII. *Constituite din absenţe limitate sau interpolate de prezenţe (organele constituite, structurate), metaforele, resimţite şi reîncadrate astfel, pot să deducă o idee, dar o idee vagă.*
XXIV. *Cunoaşterea nu poate fi decât sferică. Structura umană nu are în mod natural posibilitatea unei cunoaşteri sferice. Sensul cunoaşterii este ideea absolută. Structura umană nu îngăduie decât idei structurate: dacă a=b şi b=c atunci a=c, dar, în acelaşi timp, ea este posesoarea miracolului ideilor vagi care tind să complinească cunoaşterea umană. Ideile vagi definite prin: dacă a=b şi dacă b=c, b nu este egal cu c.*
XXV. *Cele două tipuri de idei – ideile coherente şi ideile vagi – se suprapun în mod simultan, contradicţia dintre cele două logici este o contradicţie în mişcare : tendinţa spre sferă.*
XXVI. *Conştiinţa este u postulat. Ea nu este demonstrată în planul ideilor coherente, dar este sensibilă în planul ideilor vagi.*
XXVII. *Estetica este expresia de vârf a conştiinţei.*

Cele **27** de fragmente sunt organizate pe două secvenţe eseistice (fragm. **I - IX** şi, respectiv, **X – XXVII)** conform **criteriilor** (sau, poetic numite: „duct"; în analiză, corespunzând simbolurilor **a1-2**) referitoare la „modul scrierii eseului", şi anume: (**a1**)tehnica penetrării raportului „Real" vs. „Ideea de real", referitoare la actul de cunoaştere (fragm. **I**) şi (**a2**)sursa, materia comunicării (fragm. **X**). Pentru acestea, sunt elaborate următoarele **pretexte** (în analiză, toate simbolurile **b**), corespunzătoare celor două criterii: pentru (a1) este (**b1**)contemplaţia e o tehnică *post-noetică* (fragm. **I** şi **II**); respectiv pentru (a2) este exprimat (**b2**)comunicarea (literară) „supravieţuieşte prin cuvânt" (fragm. **X**). Hiatusul creat între cunoaştere şi comunicare avertizează la impunerea unui **interludiu** despre stringenţa conştiinţei, completăm noi, poetice (numită metaforic „un ierbivor interior ierbii", tema codului poetic din ultimul capitol al cercetării noastre). La nivelul conştiinţei artistice se prelucrează informaţiile din real în limbaj poetic: *„conştiinţa este independentă de organele de simţ"* (fragm **IV, X– interludiu1**). Sugestive sunt exprimările metaforice pentru dihotomia concret vs. abstract în numirea organelor de simţ faţă de conştiinţă: *Organele de simţ nu a u rolul decât al unor antene sau, ca să facem o metaforă, ele nu sunt decât nişe coarne de cerb care împung aerul. Aerul împuns este un aer împuns. Dar* ***aerul dintre coarnele cerbului, ce este el****? Poate fi cunoscut, poate fi împuns? Cu alte cuvinte, poate fi dedus şi simţit?* [**IV]** *„Aerul* ***dintre coarnele cerbului****"*, intervalul, acel hiatus creat printr-o cunoaştere discontinuă nu e altceva decât metafora pentru spaţialitatea şi temporalitatea în care conştiinţa îşi face simţită prezenţa, materializare (prelucrarea datelor despre real) înregistrată prin limbaj ca instrument de redare fie a *gândirii în noţiuni* („*idei coherente*"), fie a *gândirii în imagini* („*idei vagi*"). Iar când acest „tulburător" indicibil se află: [...] la ***vama***

BDD-A2868 © 2013 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:24 UTC)

dintre gândirea în imagini şi gândirea în noţiuni" [1990, FP/ *Tulburătorul „nu ştiu ce"*: 15], eseistul e convins că se manifestă cu adevărat conştiinţa poetică.

Demonstraţia eseistică pentru R-TEXTUL propus spre analiză (moment al subiectului eseistic redat prin simbolurile tip **c**) este făcută de fiecare dată pe baza unor relaţii sau procese simultan petrecute.

Notă. Menţionăm că interpretarea noastră nu se va abate de la vocea eseistică realmente poetică, chiar dacă sunt semnalate erori ştiinţifice. Modelul „fizic" este doar motiv de extrapolare al mecanismului cunoaşterii poetice ca proces, ca fenomen înregistrat progresiv, în trepte, etape. Astfel, în prima secvenţă eseistică (fragm. **I – IX**), pentru criteriul (**a1**) referitor la contemplaţie ca mod al cunoaşterii şi, adăugăm noi, ca mecanism al „discursivizării" [apud Greimas, Courtés, 1979: 197] are ca principiu simultaneitatea fenomenelor petrecute sub aspectul degradării („provocate") a intensităţii luminii *vs.* rolul organului (uman) discontinuu de cunoaştere (fragm. **V: c1 → c5**).

Redăm schematic conţinutul fragmentelor **V-VII.**

Interval „intensional"		**cunoaştere discontinuă**	
provocat		... prin...	
a-b	văz[**c1**]		*ut pictura poesis*
	hiatus		
f-g	mirosuri[**c2**]		
		hiatus	simbolism[**c6**]
p-o	gust[**c3**]		
		hiatus	
....	son(sunet)[**c4**]		*ut musica poesis*
		hiatus: vibraţie	
....	pipăit (tactil)[**c5**]		
		„căldură" →	sentiment(e)[**b1.2**]

metafora „revelatorie"[**d1**] → *„poezia pulsatorie"* [1985, *Antimetafizica*: 263-304]

Inferenţele pe care le putem face ar fi spre definirea conceptului modern de poezie, cărora nu le sunt străine sintagmele „*ut pictura poesis"* şi „*ut musica poesis"*. „Căldura", metonimica exprimare stănesciană a „sentimentului" (fragm. **V-VIII**) care umple cu sens intervalul, aceste „hiatus"-uri în cunoaşterea discontinuă, constituie următorul **pretext** (**b1.1**.) asociat de astă dată raţionamentelor **c1 → c5** (fragm. **V**): *„[...] pragul sentimentelor, absenţa unor organe structurate care să acopere hiatusul neînregistrat din degradarea luminii de la 300 000 km/sec."* [VIII]

Intuiţia simboliştilor de a descoperi „corespondenţe" între modurile de cunoaştere, de receptare a realului (pe baza sinesteziei) „a fost genială, dar, continuă eseistul, expresia, primitivă". Eşecul „tehnicii" simboliste se explică prin conversiunea forţată a metaforei din planul conţinutului în planul expresiei [**c6**]. Scrie Nichita Stănescu: *„Evident că a existat metafora (de la începutul literaturii), dar acum, pentru prima oară* ***s-a încercat transmutarea ei într-o idee de fond****. În numitul sunet alb*[...]*."* [VIII]

Conceptul tehnic de „poezie pulsatorie" asupra căruia va insista eseistul în *Antimetafizica* [1985: 263-304] va impune prezenţa conştiinţei poetice, care ia în discuţie

BDD-A2868 © 2013 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:24 UTC)

metafora. Tehnica simbolistă va fi de fapt concluzia[**d1**] referitoare la „modul scrierii acestui eseu", care se dovedeşte a fi un **discurs metapoetic,** şi anume: natura discontinuă a cunoaşterii la nivelul organelor de simţ (fragm. **IX)**. **Epilogul** la această dintâi secvenţă eseistică a discursului metapoetic se amână pentru secvenţa următoare.

Secvenţa a doua (fragm. X – XXVII) propune **criteriul** [**a2**]: sursa comunicării literare. **Pretextul** [**b2**], corespunzător acestui criteriu va fi formulat, bineînţeles, în contextul limbajului poetic reprezentat prin cuvânt→ sentiment > metaforă (fragm. **X**). Şi aici e prezentă conştiinţa ... poetică ca adnotare la comunicarea literară, limbajul poetic: în **interludiu1** (fragm. **X**). Se înţelege că e aceeaşi conştiinţă aflată şi în prima secvenţă eseistică referitoare la tehnica scrierii poetice (fragm **IV**).

Raţionamentele acţionate prin **demonstraţia eseistică** pentru „cunoaşterea sferică anti-discontinuă" (fragm. **X, XIV**) sunt: sentimentul [**c7**]: „*Sentimentele pot fi interpretate ca forme vagi ale ideii sferice* [**XI**]; ideea sferică [**c8**] (XII), dihotomia idei coerente vs. idei vagi [**c9**](**XIII, XIX**] motivată prin [**c10**]dihotomia abstract vs concret (**XV**).

Raţionamentul[**c11**], ce decurge de aici, şi anume (**XVI, XVII**), individualizarea sentimentului [cf codul poetic din *O viziune a sentimentelor*, 1964], va fi raportat la **pretextul** [**b2.1**]: arta ca limbaj al viitorului: „*Necesitatea artei provine din rudimentaritatea fiziologiei umane. Este o aspiraţie de evoluţie, dar [...] şi o limită*" [**XX**]. De aici, se vor formula propoziţii pentru raţionamentul final al „cunoaşterii sferice"[**c12**], pledoarie făcută prin medierea naturii metaforice a comunicării literare (limbajul poetic) (**XX XXI, XXIV**): „*Cunoaşterea nu poate fi decât sferică. Structura umană nu are în mod natural posibilitatea unei cunoaşteri sferice. Sensul cunoaşterii este ideea absolută."* [**XXIV**]. Prin simultaneitatea, suprapunerea ideilor coerente şi vagi la nivelul limbajului metaforic, se tinde spre o cunoaştere continuă, sferică: „*Cele două tipuri de idei – ideile coherente şi ideile vagi – se suprapun în mod simultan, contradicţia dintre cele două logici este o contradicţie în mişcare : tendinţa spre sferă."* [**XXV**]

Concluzia eseistică[d1] înregistrează metafora ca diferenţă specifică pentru comunicarea literară (XXII, XXIII) prin înscrierea cuvântului poetic în spaţiul guvernat de „Lux & Logos", principiu şi instrument, cunoaştere şi comunicare continuă: „*Metafora de esenţă metalingvistică sau antimetalingvistică nu poate reprezenta nici un fel de număr, nu are caracterul numărului, iar prezenţa ei în conştiinţă este numai aceea a unei idei vagi*. [XXII] *Constituite din absenţe limitate sau interpolate de prezenţe (organele constituite, structurate), metaforele, resimţite şi reîncadrate astfel, pot să deducă o idee, dar o idee vagă*." [XXIII] Astfel, prin rolul complinirii cu sens al metaforei (relaţionată cu sentimentul) se anunţă un alt pretext, prezent ca inferenţă, dar activ în alt eseu: *„Câmpul gravitaţional al artei este – pentru mine - poezia[...]* ***Poezia,****[...] sub o miriadă de forme,* ***e însuşi câmpul gravitaţional al cunoaşterii****[...] Fără poezie, omul nu s-ar distinge de neant*." [1990: FP / *Nevoia de artă:* 62; 63]

Analiza pe care o vom face la nivelul codului retoric va reţine primatul metaforei metonimiei, alegoriei şi al paradoxului între metabole, observaţie prin care vom pleda pentru discursul metapoetic stănescian materializat nu doar prin opera poetică [cf Şt. Mincu, 1991; Mihăilă, *SCL,* 1992/6; 1993/1-2], ci şi prin opera eseistică.

Prin fragmentul **XXVI** se revine la acelaşi **interludiu1** asupra conştiinţei: „*Conştiinţa este un postulat"*... şi nu accidental se vorbeşte despre conştiinţa artistică: *„Ea nu este demonstrată în planul ideilor coherente, dar este sensibilă în planul ideilor vagi."*

BDD-A2868 © 2013 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:24 UTC)

În **epilog [e1]** autorul eseului propune un nou subiect: „*Estetica este expresia de vârf a conştiinţei.*" [**XXVII**]. Dar conştiinţa? Ce semnificaţii ne rezervă conştiinţa poetică? E chestiunea pe care vom încerca să o analizăm în codul poetic [capitolul IV.2].

Plecând de la arhitectura discursivă a eseului [Chiorean, 2006: II, 92-182], pentru **R-Text1** (discurs eseistic *Logica ideilor vagi*), obţinem reprezentarea grafică a structurii discursive pe momentele subiectului - *criteriu* sau *„duct"*(lexem al limbajului metapoetic)*, pretext, demonstraţie eseistică, concluzie (eseistică), epilog* şi *interludiu*:

R- TEXT$_1$: *Logica ideilor vagi*

Secvenţele I-IX

a$_1$→ b$_1$ → c$_1$

interludiu$_1$ c$_2$

c$_3$

c$_4$

c$_5$ + b$_{1..1.}$ → c$_6$ → d$_1$ ....

Secvenţele X - XXVII

a$_2$→ b$_2$ → c$_7$

interludiu$_1$ c$_8$

c$_9$

c$_{10}$

c$_{11}$ + b$_{2..1}$ → c$_{12}$ → d$_1$ .... → e$_1$ → R-TEXT $_n$→ a$_n$

interludiu$_1$

Simbolurile folosite le explicăm în „legenda"(de mai jos) complinită prin raportarea la *obiectele imediat, dinamic* şi *final*, proces semiozic în care s-a ţinut cont de dihotomia *real* vs. *ideea de rea*l [apud Stănescu, 1990: 94-100; 334-336], concepte vehiculate frecvent în estetică (*obiecte* vs. *transobiecte*) şi filosofie (mulţimea obiectelor din lumea reală numite *„faneron"* vs. mulţimea *constructelor*).

R-TEXT$_1$ = LUME discursivă (discurs eseistic: **Oi dintr-un R-Text$_0$**, sau text-„gazdă")

a = criteriu sau „duct" → Ii (feeling) raportat la Ideea de real -->O$_{textual}$: Oi

b = pretext → Id (abductiv) raportat la Real→O$_{textual}$: Od

c = demonstraţie eseistică (raţionamente) →If$_1$ (abductiv), If$_2$ (inductiv) vizând relaţia Ideea de real vs. Real O$_{textuale}$: Oi vs. Od

d = concluzie →If$_3$ (deductiv) raportat la Ideea de real sau ARTĂ →O$_{textual}$: Oi

e = epilog→ If$_n$→ O$_{textual}$: Oi$_n$ → … duct = a$_n$ → Ii$_n$ (feeling) → O$_{textual}$: Oi$_n$ -... →→ tendinţa spre SFERĂ →→ inventarea unui organ de cunoaştere continuă şi comunicare: organul poeziei

Folosind o parafrază <u>lineară</u> la reprezentarea deledalleană [Deledalle, 1985: 50-51], putem vizualiza procesul semiozic la nivelul discursului eseistic **R-TEXT$_1$**, **Secvenţele I-IX** astfel:

R - TEXT$_1$/ LUME discursivă: [a$_1$] Ii$_a$ (feeling)- O$_{textual}$: Oi$_a$→

[b$_1$] →Id$_a$ (abductiv)- O$_{textual}$: Od$_a$→

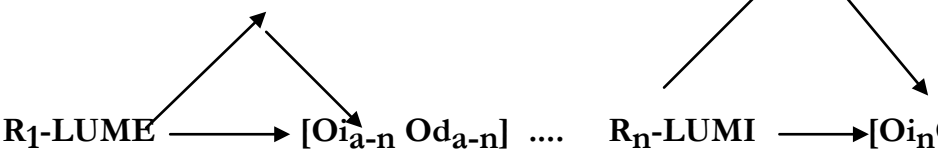

BDD-A2868 © 2013 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:24 UTC)

[c_1] →If_{1a} (abductiv), If_{2a} (inductiv) - $O_{textuale}$: Oi_a vs. Od_a
[c_2] →If_{1b} (abductiv), If_{2b} (inductiv) - $O_{textuale}$: Oi_b vs. Od_b
[c_3] →If_{1c} (abductiv), If_{2c} (inductiv) - $O_{textuale}$: Oi_c vs. Od_c
[c_4] →If_{1d} (abductiv), If_{2d} (inductiv) - $O_{textuale}$: Oi_d vs. Od_d+ [b_2] Id_b (abductiv)- $O_{textual}$: Od_e
[interludiu$_1$]
[c_5] → If_{1e} (abductiv), If_{2e} (inductiv) - $O_{textuale}$: Oi_e vs. Od_e
[c_6] →If_{1f} (abductiv), If_{2f} (inductiv) - $O_{textuale}$: Oi_f vs. Od_f
[c_7] →If_{1g} (abductiv),If_{2g} (inductiv)- $O_{textuale}$: Oi_g vs. Od_g + [b_3] Id_c (abductiv)- $O_{textual}$: Od_g
[interludiu$_2$]
[c_8] →If_{1h} (abductiv), If_{2h} (inductiv) - $O_{textuale}$: Oi_h vs. Od_h→
[d_1] →If_{3a} (deductiv) -$O_{textual}$: Oi_b→
[e_1] → If_{3n} - $O_{textual}$: Oi_n→ …
[a_n] →Ii_n (feeling)- $O_{textual}$: Oi_n ... R-TEXTE sau LUMI ... discursive

În desfăşurare, procesul semiozic eseistic ar corespunde următorului imaginar pe care îl considerăm model semiozic relaţional:

[Ii_1 Id_{1a-1n} If_{1a-1n}, If_{2a-2n}, If_{3a-3n}]...[If_{3n}--> Ii_n--> Id_n If_{1n}, If_{2n}, If_{3n} .... Ii_{n+1}]

Notă. Folosirea indicelui numeric (**1**) îşi are explicaţia în compoziţia discursivă a genului eseistic, şi anume amintim că, fiind „un act de rememorare a ideilor", contemplaţia se defineşte ca fenomen post-noetic. Prin urmare, acest R-TEXT**1**, numit *Logica ideilor vagi,* se complineşte ca discurs metapoetic cu alte R-TEXTE**n**.

Textualitatea [T] (echivalentă cu Interpretantul imediat, **Ii**) propune o percepere a textului „în trepte" corespunzătoare *comunicativităţii* (intenţionalitatea, acceptabilitatea, situaţionalitatea), *referenţialităţii* (coerenţa, intertextualitatea), respectiv *succesivităţii* (coeziunea, informativitatea). Se pare că, validându-se aceste trepte în lectură, se poate stabili existenţa unui „text bine-format" şi nu mai rămâne decât să se insiste pe modelul semanticii logice [Vasiliu, 1990], o semantică referenţială cu două componente: extensională (perspectivă) şi intensională (prospecţiune; retrospectivă), evidentă la nivelul discursului eseistic prin activitatea temporală a secvenţei verbale (sau grupului verbal).

(Re)Lectura discursului eseistic apelează la un cadru pragmatic ce presupune existenţa actanţilor, scriptor şi cititor, dublat fiecare de cel puţin doi interpretanţi: unul imediat, altul, final. Interpretantul imediat (**Ii**) devine principiul de bază al funcţionării textuale coincident cu semnificanţa textuală sau, mai simplu, cu textualitatea, definită prin coerenţă [cf Vasiliu, 1990: 115-117]. Logica şi coerenţa seriei **Id_1--> Id_n** asigură coeziunea discursului eseistic, astfel încât interpretantul final (**If_1-->If_n**) să fie înţeles ca disponibilităţi interpretative ale aceluiaşi obiect din mai multe criterii sau „ducturi" [**Ii_n**],

BDD-A2868 © 2013 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:24 UTC)

instituindu-se ca principal factor în lectura eseului, mostră de arhitectură discursivă „în constelație”[13].

Că discursul metapoetic angajează în comunicare cuvântul poetic nu este o întâmplare, odată ce Nichita Stănescu afirma: ***„Cuvântul e sfera care se contemplă pe sine!”*** [1990, FP / *Despre cuvinte și limbaj*: 26]

Ca secvență textuală, *„fapt de sine mișcător”,* cuvântul surprinde prin agilitatea interpretanților. La nivelul eseului *Scrisori de dragoste sau înserare de seară* [1990, FP: 327- 333] e semnificativ aportul interpretantului emoțional **[Ii]** care selectează ideea de real pe care o relaționează cu ... un punct de vedere, declanșator într-un pretext al unui posibil experiment, sens textual antrenat de interpretantul dinamic [seria **Id**] - *înțelesul*: *„Ioachim zise: Cuvântul are un înțeles al lui propriu și acesta este* ***înțelesul****”*

Culminația eseistică va fi dovedită printr-un corolar concluzionat de interpretantul logic [**If**] – *bineînțelesul*, reprezentarea semnului în conștiința vorbitorului (gândirea în imagini): „[Ioachim zise] *Cuvântul mai are și* ***un înțeles al lucrurilor și acesta este bineînțelesul*** [14]**”**

Interpretantul logic are un „final” doar pentru criteriul inițial, sugerând cu generozitate o deschidere semantică spre alte interpretări incita(n)te de / prin alte criterii, întemeiate pe alți interpretanți. Căci „bineînțelesul” poate fi devierea de la „înțeles”, matrice, în funcție de contextul în care este prezent semnul, dar și în funcție de conștiința vorbitorului. Și iată activ interpretantul emoțional – mirarea - , cel de a cărui opțiune selectivă se ține cont: *„Ioachim zise: Lucrurile nu sunt de înțeles, dar ele pot stârni* ***mirare prin cuvântul*** *care le numește.”*

Caracterul tripartit al semiozei este de natură dialectică – e ca și cum s-ar institui o corespondență la nivelul interpretării, fiecare interpretant avându-și un rol în semioza textuală. În construirea sensului sunt implicați doi actanți: constructorul, Amfion, Dedal sau, aici, Ioachim, ipostaze ale scriptorului și ... (presupus!) cititorul-implicat, Toma, discipolul care, convins de arta maestrului, va formula teorema sensului hiperdens: *„Toma răspunse: Cuvintele și lucrurile sunt totuna și ele* ***nu pot fi dezîmbrățișate decât prin semnul amândurora****.”*

Maestrul pregătește un feed-back spre întemeierea **sensului textual:** *„Ioachim întrebă: Ce este acela* ***semnul amândurora****, adică și al lucrurilor și al cuvintelor deodată?” ..* și răspunsul așteptat . *„Toma răspunse: El este* ***trecerea stândă locului****, locul mișcării dinlăuntru, adică semnul.” ...* se referă la sensul hiperdens al discursului, adică **sensul metaforic**[15]. Activându-se interpretantul logic, nu întârzie remarca referitoare la corporalitatea cuvântului: *„Toma mai adaugă:* ***Semnul e singurul care este în afară****. El este dezîmbrățișarea cuvântului cu lucrul cuvântat.”// „Ioachim zise: De la o vreme se face tot mai frig, dar albul zăpezilor nu se arată și nici negrul urmelor labelor de lup tras spre munte.* ***Într-adevăr****!”* Replica maestrului am putea-o aprecia drept **remă**[16] la **sensul poetic.** După judecata interpretantului

[13] Vezi Luminița Chiorean, vol. I. *Arhitectura eseului poetic stănescian*, Cap II. 3.3. *Arhitectura discursului eseistic*, 2006, Ed. UPM, Tg Mureș, pp. 164-182 & *Anexa 5*, p. 188

[14] Într-o semantică accesibilă cititorului, gândim înțelesul și bineînțelesul ca revenind denotației și conotației: sensul denotativ corelat cu obiectul direct, prin Id, iar conotația/ conotațiile veninde dinspre obiectul imediat, prin interpretările unor If... și Ii!

[15] Anexa 2 [Chiorean, 2006: 144]

[16] Rema constă în posibilitatea continuării tematice printr-o inferență propusă de semnul de tip rematic pentru interpretant: un semn de posibilitate calitativă [cf Vlad]

BDD-A2868 © 2013 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:24 UTC)

emoţional, textul se particularizează semiotic: text-discursul eseistic propune interpretantul poetic prin medierea codului retoric (metonimie, alegorie, paradox).

Rezumăm procesul semiozic asupra metalimbajului: R-textul a fost redat ca suport discursiv pentru motivaţia interpretanţilor; Obiect imediat: cuvântul;Obiect dinamic: metalimbaj ; limbaj metapoetic

[Ii1] Cuvântul e definit prin lexemele „înţeles" şi „bineînţeles".

[Id1]:„înţelesul" corespunde sensului propriu, denotaţiei, iar „bineînţelesul" este relaţionat cu obiectul (lucrul) numit, deci corespunde conotaţiei. Lexemele validează, cotextual şi contextual, natura cuvântului, prin funcţiile conativă, fatică, respectiv metaforică.

Observaţie: lexemele au ca referinţă sensul, semnificaţia, neraportându-se la expresie. Deci nu vom accepta interpretarea structurii dihotomice a cuvântului.

[Id1]: „înţelesul" e referinţă pentru Obiectului imediat; bineînţelesul, pentru Obiectul dinamic.

[Ii2] Cuvintele şi lucrurile(obiectele) comunică contextual (simultaneitatea semnului lingvistic cu obiectul numit)

[Id2] Simultaneitatea se explică prin sensul contextual: conotaţia în context situaţional.

[Id2] „Semnul e în afară", aşteptând funcţionarea într-un context dat cu o anume conotaţie.

[If] Se propune o remă la sensul fiinţial prin medierea codului retoric: limbaj metapoetic.

Concluzie: Interpretantul logic confirmă metalimbajul pe fiecare nivel:[1] metacuvânt; [2]metalimbaj;[3]limbaj metapoetic (metatext). În interpretarea discursului, am ţinut cont de coerenţă, referenţialitate şi coeziune, indici de organizare a sensului textual.

Bibliografie

Bibliografie de autor: Nichita Stănescu

Antimetafizica. Nichita Stănescu însoţit de Aurelian Titu Dumitrescu, 1985, Ed. Cartea Românească.

Fiziologia poeziei, 1990, ediţie de Al Condeescu, Ed. Cartea Românească.

Răzgândiri. Eseuri inedite scrise în ultimele 12 zile (28 nov-9 dec 1983), publicate în rev. *Secolul XX*, nr. 289-290-291, Buc., 1985

Bibliografie critică

Chiorean, Luminiţa, 2006, *Arhitectura eseului poetic stănescian*, Ed. Universităţii „Petru Maior" din Tg. Mureş.

Eco, Umberto, 1990; 1996, *Limitele interpretării*, traducere de Ştefania Mincu şi Daniela Bucşă, ediţie sub îngrijirea lui Ştefan Collini; traducere de Ştefania Mincu, Pontica.

Greimas, Algirdas Julien; Courtés, Joseph, 1979, *Sémiotique. Dictionnaire raisonné de la théorie du langage,* Hachette, Paris.

Neţ, Mariana, 2002, *Literature, Strategies, and Metalanguage. A semiotzic Approach*, ÖGS/ ISSS, Wien.

Mihăilă, Ecaterina, 1992, „Limbajul ca obiect al poeziei la Nichita Stănescu"(I), în *SCL,* XLIII, nr. 6, Buc., pp. 545-557.

Mihăilă, Ecaterina, 1993, „Limbajul ca obiect al poeziei la Nichita Stănescu"(II), în *SCL,* XLIV, nr. 1, Bucureşti, pp. 3-13

Mihăilă, Ecaterina, 1993, „Limbajul ca obiect al poeziei la Nichita Stănescu"(III), în *SCL,* XLIV, nr. 2, Buc., pp. 89-100.

BDD-A2868 © 2013 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:24 UTC)

Mincu, Ştefania, 1991, *Nichita Stănescu. Între poesis şi poiein,* Ed Eminescu.
Moeschler, Jacques, Reboul, Anne, 1994; 1999, *Dicţionar enciclopedic de pragmatică,* coord. C. Vlad şi L. Pop, Echinox.
Peirce, Charles Sanders, 1990, *Semnificaţie şi acţiune,* prefaţa: Andrei Marga, traducere de Delia Marga, Humanitas.
Vlad, Carmen, 2000, *Textul aisberg*, Ed. Casa Cărţii de Ştiinţă.

BDD-A2868 © 2013 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:24 UTC)